VIKIPEEDIA

Madura keel

See artikkel vajab toimetamist.
Palun aita artiklit toimetada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Madura_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

See artikkel ootab keeletoimetamist.
Kui oskad, siis palun aita artiklit keeleliselt parandada (https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Madura_keel&action=edit). (Kuidas ja millal see märkus eemaldada?)

Madura keel on Austroneesia keelkonna Malai-Polüneesia keelte rühma kuuluv keel. Madura keele kõnelejate arv on 6 770 000 Indoneesias (2000. aasta loenduse põhjal).[1] Segaabielude, keelehoiakute ning teiste sotsiaalmajanduslike küsimuste tõttu on madura keele kõnelejate arv suure tõenäosusega tegelikkuses teadaolevast suurem. Rohkelt kasutavad madura keelt inimesed Ida-Jaava provintsis ja Madura saarel, Sapudi saartel, Jaava saare rannikualadel, Surabaja linna lõuna- ja lääneosas saarel ning ümberasujad mujal Indoneesias. Samuti Singapuris. Peamiselt räägitakse madura keelt maakohtades.

Madura keel (Madhura, Basa Mathura بَهاسَ مَدورا)	
Kõneldakse	Madura saar, Sapudi saared, Ida-Jaava põhjarannik, Singapur
Kokku kõnelejaid	6,770,900 (2000).[1]
Keelesugulus	Austroneesia hõimkond Malai-Polüneesia keeled Madura keel
Keelekoodid	
ISO 639-3	mad

Sisukord

Kirjaviis
Arvsõnad
Keele struktuur
Täishäälikud
Kaashäälikud
Keele elujõulisus
Keelenäited
Viited

Kirjaviis

Madura keelt kirjutati algselt Jaava tähestiku abil, kuid nüüd on rohkem kasutusel ladina tähestik.

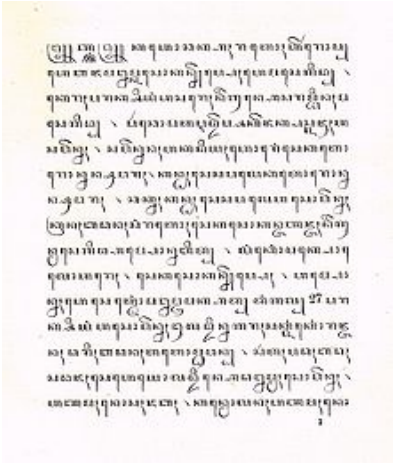

Madura keel Jaava tähestikus

Arvsõnad

Madura keeles on arvsõnadel täisvorm, lühendatud vorm ning kliitik. [2]

Arvsõna	Täisvorm	Lühendatud vom	Kliitik
üks	settong	tong, sa'	sa
kaks	dhuwa'	wa'	dhu
kolm	tello'	lo'	tello
neli	empa'	pa'	pa'
viis	lema'	ma'	lema
kuus	ennem	nem'	nem
seitse	petto'	to'	pettong
kaheksa	ballu'	lu'	ballung
üheksa	sanga'	nga'	sangang

Tavaliselt arvsõnad eelnevad madura keeles nimisõnale, mille juurde nad kuuluvad. Sellisel juhul esinevad nad kas täisvormina või kliitikuna. [2].

- settong roma või saroma – üks maja
- dhuwa' buku või dhu buku – kaks raamatut
- tello' guru või tello guru – kolm õpetajat
- empa' mored või pa' mored – neli õpilast
- lema buku või lema buku – viis raamatut
- ennem sorat või nem sorat – kuus kirja
- petto' toronan või pettong toronan – seitse põlvkonda
- ballu' liter või ballung liter – kaheksa liitrit
- sanga' bulan või sangang bulan – üheksa kuud

Arvsõnad võivad ka järgneda nimisõnale, mille kohta nad käivad, kuid selle võimaluse kasutamine sõltub kõnelejast. [2].

- Maria a-berri' buku lema' ka Tiina. – Maria andis viis raamatut Tiinale.
- Mored sagome' badha e kellas sateya. – Kakskümmend viis õpilast oli täna tunnis.

Järgarvsõnu moodustatakse kahel viisil. Esimene võimalus on kasutada sõna “kapeng”, mis tähistab järge, enne põhiarvu. Kapeng settong – esimene; kapeng dhuwa – teine; jne. [2].

- Pangeran Cakranengrat kapeng dhuwa' jiya laen moso kai-na. - Pangeran Cakranengrat II oli erinev oma isast.

Teine võimalus järgarvude moodustamiseks on siduva osalausega, lisades numbrile eesliide –ka: se kasettong – esimene; se kadhuwa' – teine; jne. [2].

- Sengko' maca buku se kadhuwa'. – Ma lugesin teist raamatut.

Keele struktuur

Madura keeles on rohkem konsonante kui selle naaberkeeltes, kuna sellel on helitud aspireerimata, helitud aspireeritud ning helilised häälikud. Nimisõnade puhul ei eristata sugusid ning mitmus moodustatakse reduplikatsiooni abil. Põhiline sõnade järjekord on alus-tegusõna-sihitis. Eitus moodustatakse eitava abisõnaga enne tegusõna, omadussõna või nimisõnafraasi. Madura keeles on kasutusel prepositsioonid, ei esine morfoloogilist käänete märkimist. [2].

Madura keelel on unikaalne häältdussüsteem. Märkimisväärne on konsonantide puhul suur hulk sulghäälikuid. Hääldamine toetub põhiliselt häälikutele b, d, j, g, jh, dh ja bh või topeltkonsonantidele hh, dd ja bb. Selline rõhutus esineb tihti keskmises silbis. Jättes kõrvale kõrisulghäälikud, on klusiilideks viis hääliku moodustuskohta. Keeltest, mis on madura keelega kõige lähemalt seotud, kehtib see veel vaid Jaava keele kohta. [2].

Täishäälikud

a	e	i	o	u
[ʌ/ə]	[æ]	[ɪ/iː]	[o/ʊ]	[u]

	eesvokaalid	keskvokaalid	tagavokaalid
kõrged vokaalid	i	ɨ	u
		ɤ	
keskkõrged vokaalid	ɛ	ə	ɔ
madalad vokaalid		a	

Kaashäälikud

b	bh	c	d	dh	g	h	j	jh	k	l
[b]	[bʰ]	[tʃ]	[d]	[dʰ]	[g]	[h]	[dʒ]	[dʒʰ]	[k]	[l]
m	n	ng	p	r	s	t	th	w	y	
[m]	[n]	[ŋ]	[p]	[r]	[s]	[t]	[tʰ]	[w]	[j]	

	huulhäälik	hammashäälik/hambasombuhäälik	retrofleks	kõvasuulaehäälik	pehmesuulaehäälik	kõrihäälik
klusiilid:						
helitud	p	t	t	c	k	ʔ
helitud aspireeritud	pʰ	tʰ	tʰ	cʰ	kʰ	
helilised	b	d	d	j	g	
ninahäälik	m	n		ɲ	ŋ	
hõõrdhäälik	(f)	s				(h)
külghäälik		l,r				
poolvokaal	(w)			(j)	(w)	

Keele elujõulisus

See graafik (https://www.ethnologue.com/cloud/mad) madura keele kohta [3] näitab madura keelt pilves koos kõikide elus keeltega. Iga maailma keel on esindatud väikse täpina skaalal oma kõnelejate arvu ja arengu või ohustatuse põhjal, suurimad ja tugevaimad keeled asuvad üleval vasakul ning väikseimad ja nõrgimad keeled all paremal.

Madura keel on näidatud graafikul suurema värvilise täpiga. Sinine värv näitab seda, et keel on arenev (EGIDS 5), seda kasutatakse aktiivselt standardiseeritud vormis kirjandusega, kuid see pole veel laialt levinud ega jätkusuutlik.

Keelenäited

- Lalake – mees
- Babine – naine
- Iya – jah
- Enja – ei
- Aeng – vesi
- Are – päike
- Engko' – mina
- Be'na – sina

- Koceng koros rowa ngeco' juko'. – See peenike kass varastas kala.
- Tellor satos biggi', kopi-na lema kilo. – Sada muna ja viis kilo kohvi.
- Tang tabu' lapar arjang. – Ma olin näljane ja janune.
- Oreng jiya la towa, lo' andhi', mesken. – see naine oli väga vana ja vaene[2].

Viited

1. "Madura" (http://www.ethnologue.com/language/mad).
2. Davies, William D. 2010. *A grammar of Madurese (http://www.e-cademic.de/data/ebooks/extracts/9783110224436.pdf)*. Berliin: De Gruyter Mouton.
3. "Madura in the Language Cloud" (https://www.ethnologue.com/cloud/mad).

Pärit leheküljelt "https://et.wikipedia.org/w/index.php?title=Madura_keel&oldid=5225187"

Selle lehekülje viimane muutmine: 02:03, 25. veebruar 2019.

Tekst on kasutatav vastavalt Creative Commonsi litsentsile "Autorile viitamine + jagamine samadel tingimustel"; sellele võivad lisanduda täiendavad tingimused. Täpsemalt vaata Wikimedia kasutamistingimustest.